

РОЛЬ ДІЗНАВАЧА У ФОРМУВАННІ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ НА ПОЧАТКОВИХ ЕТАПАХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Денис Владиславович БІЛЕНЬКИЙ,

*аспірант відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури*

*Харківського національного
університету внутрішніх справ*

<https://orcid.org/0009-0006-7430-6960>

Розслідування кримінальних правопорушень вимагає своєчасного й ефективного збирання доказів для забезпечення справедливого правосуддя. Початковий етап кримінального провадження є одним із найважливіших, оскільки на цьому етапі відбувається закладання основи для подальшого розслідування. Ключову роль у цьому процесі відіграє дізнавач, чия діяльність спрямована на оперативне встановлення обставин події, забезпечення доказів і їх фіксацію.

Дізнавач у кримінальному провадженні є ключовою особою, відповідальною за здійснення розслідування у формі дізнання, що стосується злочинів невеликої та середньої тяжкості. Його діяльність регулюється нормами Кримінального процесуального кодексу України та передбачає виконання комплексу завдань на початкових етапах кримінального процесу. Правовий статус дізнавача визначається як суб'єкта процесуальної діяльності, наділеного повноваженнями для забезпечення швидкого реагування на правопорушення й встановлення обставин злочину. Головною метою діяльності дізнавача є забезпечення ефективного збирання, фіксації та збереження доказової бази. Це зумовлено тим, що саме на початковому етапі розслідування формується фундамент для подальших слідчих дій, а втрата будь-яких доказів або неправильне їх оформлення може призвести до неможливості їх використання в суді. У цьому контексті особливо важливими є першочергові слідчі дії, які дізнавач здійснює невідкладно після виявлення злочину[1]. До них належать огляд місця події, під час якого відбувається фіксація слідів, вилучення предметів і документів, що мають значення для кримінального провадження, а також допит свідків і потерпілих з метою отримання первинної інформації про обставини події. Ефективність виконання цих завдань значною мірою залежить від професійних якостей дізнавача. Йдеться про вміння оперативно оцінювати ситуацію, приймати рішення в умовах обмеженого часу, а також грамотно застосовувати процесуальні норми під час фіксації доказів. Це вимагає високого рівня підготовки, практичних навичок роботи зі слідчими методиками й сучасними технічними засобами. Адже навіть мінімальні помилки на цьому етапі можуть призвести до втрати важливих доказів, що значно ускладнить подальше розслідування.

Особливість роботи дільнавача полягає також у необхідності забезпечити збереження доказів у їх первісному вигляді. Це включає як фізичну охорону речових доказів, так і належну їх документальну фіксацію з дотриманням вимог законодавства. У зв'язку з цим дільнавач повинен використовувати доступні інструменти для належного оформлення матеріалів: фотозйомку, відеозапис, складання протоколів та інші методи документування.

На нашу думку, правовий статус дільнавача визначає його особливу роль у кримінальному провадженні. Завдяки своєчасним діям він забезпечує формування доказової бази, що є невід'ємним елементом справедливого правосуддя. Його завдання, з одного боку, полягають у швидкому реагуванні на злочини, а з іншого – у ретельному дотриманні процесуальних норм. Усе це вимагає від дільнавача високої кваліфікації, відповідальності та здатності до ефективної організації роботи на початкових етапах розслідування.

Формування доказової бази на початковому етапі кримінального провадження є одним із найважливіших завдань, що стоїть перед дільнавачем[2]. Саме в цей період закладається основа для подальшого розслідування, а будь-яка помилка чи упущення можуть суттєво вплинути на встановлення істини у справі. Збирання доказів є складним і системним процесом, що включає їх виявлення, фіксацію, перевірку та оцінку з дотриманням усіх процесуальних норм. На цьому етапі дільнавач часто працює в умовах обмеженого часу, коли необхідно швидко приймати рішення для забезпечення збереження слідів злочину та недопущення їх втрати чи пошкодження.

Одним із ключових завдань є огляд місця події, під час якого фіксуються всі можливі докази, що можуть мати значення для справи. Дільнавач зобов'язаний забезпечити детальну документацію всього, що стосується слідів правопорушення, використовуючи сучасні технічні засоби, такі як фотографування, відеозапис та складання схем. Це дозволяє зафіксувати обстановку на місці події максимально точно й виключити будь-які розбіжності при подальшому дослідженні. Особливу увагу необхідно приділити речовим доказам, їх вилученню та належному збереженню для подальших експертних досліджень. Оперативність дій дільнавача є визначальним чинником у допиті свідків та потерпілих. Первинні свідчення часто є найточнішими, адже з часом спогади можуть втрачати чіткість або піддаватися зовнішньому впливу. Дільнавач зобов'язаний забезпечити отримання показів у відповідності до процесуальних норм, уникаючи будь-яких порушень, що можуть призвести до визнання інформації недопустимою. Своєчасний допит дозволяє сформуванню початкову картину події та окреслити подальші напрями розслідування. Вилучення речей і документів є ще одним важливим елементом формування доказової бази[3]. Дільнавач має визначити предмети, що мають значення для встановлення обставин злочину, а також забезпечити їх належне оформлення й зберігання. Недотримання процесуальних норм на цьому етапі може поставити під

сумнів допустимість таких доказів у судовому процесі. Тому особлива увага приділяється правомірності вилучення, складанню відповідних протоколів та використанню технічних засобів для фіксації дій. Застосування сучасних методів документування є важливою складовою діяльності дізнавача на початкових етапах провадження. Використання електронних технологій, таких як аудіо- і відеофіксація слідчих дій, не лише підвищує ефективність роботи, а й забезпечує надійність отриманих доказів. Це дозволяє уникнути їх спотворення та сумнівів у правдивості інформації, що особливо важливо під час судового розгляду.

Ми вважаємо, що початковий етап формування доказової бази вимагає від дізнавача високої відповідальності, професіоналізму й оперативності. Окрім збирання доказів, необхідно забезпечити їх правомірність, оскільки процесуальні порушення можуть призвести до визнання зібраних матеріалів недопустимими. Для досягнення ефективності роботи дізнавачеві необхідно діяти в межах законодавчих вимог, застосовуючи сучасні методики й технічні засоби, що забезпечують належну якість та надійність доказів.

Отже, дізнавач відіграє критично важливу роль у формуванні доказової бази на початкових етапах кримінального провадження. Його завдання полягають у оперативному реагуванні, виявленні та фіксації доказів, що створює основу для подальшого повноцінного розслідування. Ефективність діяльності дізнавача значною мірою залежить від його професіоналізму, дотримання процесуальних норм та застосування сучасних методів роботи. Проблеми, з якими стикаються дізнавачі на цьому етапі, потребують системного вирішення, включаючи вдосконалення нормативної бази, забезпечення ресурсами та підвищення кваліфікації дізнавачів. Подальші наукові дослідження повинні бути спрямовані на створення ефективних механізмів підтримки діяльності дізнавачів для забезпечення справедливого й неупередженого правосуддя.

Список використаних джерел

1. Кіяниця В.А. Актуальні питання щодо проведення слідчих (розшукових) дій на підставі ухвали слідчого судді під час воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спеціальний випуск № 2 (121). С. 407-413
2. Петриченко Є.І. Процесуальний статус суб'єктів, що здійснюють дізнання. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали круглого столу*. Дніпро. ДДУВС. 2021. С. 156-161
3. Шишкіна К.О. Процесуальний статус суб'єктів, що здійснюють дізнання у провадженнях про кримінальні проступки. *Актуальні дослідження правових та економічних процесів у контексті євроінтеграції : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищ. освіти*. Дніпро. ДДУВС. 2021. С. 239-243